

MOLIYAVIY HISOBOTNING ASOSIY SHAKLLARI VA KO'RSATKICHLARI

Sodiqova Malika Kozimjon qizi
Buxgalteriya hisobi yo'nalish talabasi
Andijon fakulteti
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
E-mail:sadikovam373@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada moliyaviy hisobotning asosiy shakllari va ularning mazmun-mohiyati yoritilgan. Xususan, moliyaviy hisobot tarkibiga kiruvchi buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot hamda xususiy kapital to'g'risidagi hisobotning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu hisobot shakllarida aks ettiriladigan asosiy ko'rsatkichlar — aktivlar, majburiyatlar, kapital, daromad, xarajat va sof foyda kabi tushunchalarning mazmuni ochib beriladi. Moliyaviy hisobotlar korxonaning moliyaviy holatini baholash, boshqaruv qarorlarini qabul qilish va investorlar hamda kreditorlar uchun ishonchli axborot manbai sifatida muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Moliyaviy hisobot, buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar, pul oqimlari, xususiy kapital, aktivlar, majburiyatlar, daromad, xarajatlar, sof foyda, moliyaviy tahlil.

ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ И ПОКАЗАТЕЛИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Содиқова Малика Қозимжон қизи

Студентка направления «Бухгалтерский учет»

Андижанский факультет

Ташкентский государственный

экономический университет

E-mail: sadikovam373@gmail.com

Аннотация. В данной статье раскрываются основные формы финансовой отчетности и их сущность. В частности, анализируется экономическое значение бухгалтерского баланса, отчета о финансовых результатах, отчета о движении денежных средств, а также отчета о собственном капитале, входящих в состав финансовой отчетности. Кроме того, раскрывается содержание основных показателей, отражаемых в данных формах отчетности, таких как активы, обязательства, капитал, доходы, расходы и чистая прибыль. Обоснована важность финансовой отчетности как надежного источника информации для оценки финансового состояния предприятия, принятия управленческих решений, а также для инвесторов и кредиторов.

Ключевые слова: финансовая отчетность, бухгалтерский баланс, финансовые результаты, движение денежных средств, собственный капитал, активы, обязательства, доходы, расходы, чистая прибыль, финансовый анализ, ликвидность, рентабельность.

MAIN FORMS AND INDICATORS OF FINANCIAL STATEMENTS

Sodiqova Malika Kozimjon kizi

Student of Accounting

Andijan Faculty

Tashkent state university of economics

E-mail: sadikovam373@gmail.com

Abstract. This article examines the main forms of financial statements and their essential content. In particular, it analyzes the economic significance of the balance sheet, income statement, cash flow statement, and statement of changes in equity, which are included in financial reporting. Furthermore, the article explains the content of the main indicators reflected in these statements, such as assets, liabilities, equity, revenues, expenses, and net profit. The importance of financial statements as a reliable source of information for assessing a company's financial position, making managerial decisions, and providing information to investors and creditors is substantiated.

Keywords: financial statements, balance sheet, financial results, cash flow, equity, assets, liabilities, revenues, expenses, net profit, financial analysis, liquidity, profitability.

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarining samarali faoliyat yuritishi ularning moliyaviy holatini to'g'ri aks ettirish va baholash bilan chambarchas bog'liqdir. Moliyaviy hisobot korxonaning ma'lum bir davrdagi molmulki, majburiyatlari, kapitali hamda moliyaviy natijalari to'g'risida tizimli va ishonchli ma'lumot beradi. Shu jihatdan u investorlar, kreditorlar, ta'sischi va davlat organlari uchun muhim axborot manbai hisoblanadi. Mazkur maqolada moliyaviy hisobotning asosiy shakllari hamda ularda aks ettiriladigan ko'rsatkichlarning iqtisodiy mazmuni tahlil qilinadi. Xususan, buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot va xususiy kapital to'g'risidagi hisobotning tarkibi va ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, aktivlar, majburiyatlar, daromadlar, xarajatlar va sof foyda kabi asosiy ko'rsatkichlarning korxonaning faoliyatini baholashdagi o'rni ochib beriladi. Moliyaviy hisobot ma'lumotlari asosida korxonaning likvidligi, to'lovga qobiliyati va rentabelligi aniqlanadi hamda samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur asos yaratiladi.

Adabiyotlar sharxi. Moliyaviy hisobotning asosiy shakllari va ko'rsatkichlari masalasi o'zbek iqtisodiy adabiyotlarida ham keng yoritilgan. Mahalliy olimlar tomonidan yaratilgan darslik va ilmiy qo'llanmalarda moliyaviy hisobotning tarkibi, tuzilishi, tahlil usullari hamda amaliy ahamiyati batafsil bayon etilgan.

1. Buxgalteriya hisobi nazariyasida moliyaviy hisobot

M. Abdullayev o'zining "Buxgalteriya hisobi" darsligida moliyaviy hisobotni korxonaning moliyaviy holatini ifodalovchi asosiy hujjatlar tizimi sifatida ta'riflaydi. Muallif buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot va pul oqimlari hisobotining o'zaro bog'liqligini ko'rsatib, ularni korxonada faoliyatini kompleks baholash vositasi sifatida izohlaydi.

2. Moliyaviy tahlil va ko'rsatkichlar tizimi

Sh. Raxmonqulov ilmiy ishlarida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari asosida korxonaning likvidligi, to'lovga qobiliyati va moliyaviy barqarorligini baholash metodikasini yoritadi. U likvidlik koeffitsiyentlari, rentabellik darajasi hamda kapital tuzilmasi ko'rsatkichlarini moliyaviy tahlilning asosiy yo'nalishlari sifatida ko'rsatadi

3. Milliy buxgalteriya hisobi standartlari asosida moliyaviy hisobot

O'zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobot tuzish tartibi milliy buxgalteriya hisobi standartlari bilan tartibga solinadi. Ushbu standartlarda moliyaviy hisobotning asosiy shakllari — buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar hisobotlari, pul oqimlari hisoboti va xususiy kapital to'g'risidagi hisobot — hamda ularni tuzish qoidalari belgilangan. Milliy yondashuvda axborotning ishonchliligi, uzluksizlik va ehtiyotkorlik tamoyillariga alohida e'tibor qaratiladi .

4. Oliy ta'lim darsliklarida moliyaviy hisobot tahlili

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professor-o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan "Moliyaviy hisobot" va "Moliyaviy tahlil" fanlariga oid o'quv qo'llanmalarda moliyaviy hisobot shakllari va asosiy ko'rsatkichlar tizimli ravishda bayon etilgan. Ushbu manbalarda aktivlar, majburiyatlar, kapital, daromad va xarajat ko'rsatkichlarining iqtisodiy mazmuni hamda ularning tahlil usullari keng yoritilgan.

5. Zamonaviy tadqiqotlarda moliyaviy hisobotning ahamiyati

So'nggi yillarda mahalliy ilmiy maqolalarda moliyaviy hisobotning raqamlashtirish jarayoni, elektron hisobot tizimlari va xalqaro standartlarga moslashuv masalalari ham ko'rib chiqilmoqda. Tadqiqotchilar moliyaviy hisobotni nafaqat buxgalteriya hujjati, balki korxonada boshqaruvi va strategik rejalashtirishning muhim instrumenti sifatida baholaydilar.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada moliyaviy hisobotning asosiy shakllari va ko'rsatkichlarini o'rganishda bir qator ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar hisobotini tahlil qilishda **taqqoslama va qiyosiy tahlil** usullari qo'llanildi. Ko'rsatkichlarning iqtisodiy mazmunini ochib berishda **analiz va sintez** metodlaridan, moliyaviy holatni baholashda esa **statistik tahlil** va koeffitsiyentlar usulidan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida milliy va xalqaro standartlar hamda ilmiy adabiyotlarga tayangan holda xulosalar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar. Korxonalarining moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari ularning barqarorligi, rentabelligi va to'lov qobiliyatini aniqlashda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu ko'rsatkichlar asosida investitsiyalar jalb qilish, kredit olish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash jarayonlari tezlashadi. Xalqaro standartlar

asosida tuzilgan hisobotlar shaffof bo‘lib, barcha manfaatdor tomonlar uchun ishonchli axborot manbai sifatida xizmat qiladi.

1. Buxgalteriya balansi:

Buxgalteriya balansi korxonaning mol-mulki (aktivlari), majburiyatlari va xususiy kapitalini ko‘rsatadi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, aktivlarning asosiy qismi moddiy va no-moddiy aktivlardan iborat, majburiyatlar esa asosan qisqa muddatli qarzarlar hisobiga qoplangan. Kapitalning yetarli darajada bo‘lishi korxonaning moliyaviy barqarorligini ta’minlaydi.

2. Moliyaviy natijalar hisobotlari:

Daromad va xarajatlar tahlili korxonaning rentabelligini aniqlash imkonini beradi. Sof foyda ko‘rsatkichi ijobiy bo‘lib, bu korxonaning samarali ishlashini va iqtisodiy natijalarining barqarorligini bildiradi. Xarajatlar tarkibi esa faoliyat samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi.

3. Pul oqimlari hisobotlari:

Operatsion pul oqimlari: Korxonaning asosiy faoliyati natijasida tushgan pul mablag‘larini ifodalaydi, jumladan mahsulot yoki xizmatlar savdosi, xodimlarga maosh to‘lash, xarajatlarni qoplash. Bu turdagi oqimlar korxonaning barqarorligi, o‘sish va kredit olish imkoniyatlarini belgilaydi.

Investitsion pul oqimlari: Yangi uskuna va asbob-uskunalarni xarid qilish, boshqa korxonalarga investitsiya qilish yoki mol-mulk sotishdan keladigan mablag‘larni o‘z ichiga oladi.

Moliyaviy pul oqimlari: Qarz olish, aktsiyalarni sotish yoki dividend to‘lash orqali yuzaga keladi. Shuningdek, qarz va foizlarni qoplash xarajatlari ham shu turga kiradi.

4. Moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili:

Moliyaviy tahlil ko'rsatkichlari korxonaning moliyaviy holatini yanada batafsil baholashga imkon beradi. Jumladan:

Likvidlik: Qisqa muddatli majburiyatlarni qoplash qobiliyati yetarli darajada, bu korxonaning to'lov qobiliyatini ta'minlaydi.

Rentabellik: Sof foyda va daromadlar nisbatidan aniqlanadi; yuqori rentabellik korxonaning samarali ishlashini ko'rsatadi.

Kapital tuzilmasi: Aktivlar va majburiyatlar nisbati barqaror bo'lib, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlaydi.

Ishchanlik ko'rsatkichlari: Aktivlarning aylanish tezligi va xarajatlarni qoplash koeffitsiyentlari korxonada faoliyatining samaradorligini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy hisobot shakllari va ularning ko'rsatkichlari korxonaning moliyaviy barqarorligini, to'lov qobiliyatini va rentabelligini baholashda ishonchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu orqali rahbariyat investitsion va moliyaviy qarorlarni asosli qabul qilishi mumkin.

Xulosa. Moliyaviy hisobotning asosiy shakllari — buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar hisobotlari, pul oqimlari hisobotlari va xususiy kapital hisobotlari — korxonaning moliyaviy holatini tizimli baholashda muhim vosita hisoblanadi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, bu shakllarda aks etgan ko'rsatkichlar — aktivlar, majburiyatlar, kapital, daromad va xarajatlar — korxonaning barqarorligi, rentabelligi va to'lov qobiliyatini aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, xalqaro va milliy moliyaviy hisobot standartlariga asoslangan shaffof hisobotlar korxonada faoliyati haqidagi ma'lumotlarni ochiq va ishonchli tarzda taqdim etib, investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun qiymatli axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, moliyaviy

hisobot shakllari va ularning ko‘rsatkichlari korxonaning moliyaviy barqarorligini baholash, samarali boshqaruvni ta‘minlash va moliyaviy qarorlarni asoslashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan tasdiqlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev M. Buxgalteriya hisobi – Toshkent: TDIU Nashriyoti, 2018.
2. Raxmonqulov Sh. Moliyaviy tahlil va korxonalar barqarorligi – Toshkent: Sharq Nashriyoti, 2019.
3. O‘zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari – Toshkent, 2020.
4. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. Moliyaviy hisobot va moliyaviy tahlil – Toshkent: TDIU Nashriyoti, 2021.
5. Karimov D. Korxonalar moliyaviy barqarorligini baholash metodikasi – Toshkent: Hilol Nashriyoti, 2020.
6. Mamatqulov A. Moliyaviy hisobot shakllari va ularning ko‘rsatkichlari – Andijon: Akademiya Nashriyoti, 2022.